

Eesti politsei lähiajalugu elulugudes

Eesti politsei lähiajalugu elulugudes

Sisejulgeoleku kaitsjad

Koostajad ja toimetajad

Anu Raudsepp ja Ingrid Mühling

Politsei- ja Piirivalveamet

Keeletoimetuse Marilyn Tomson
Kaane kujundus Jan Garshnek
Küljenduse Erje Hakman

Intervjuude juures olevad portreefotod: Erakogud, Politsei- ja Piirivalveamet, Scanpix, Isamaa erakond. Koit Pikaro foto: RA, EFA.550.0.165565

© Autorid ja kirjastus Argo, 2026
ISBN 978-9908-61-008-5
Trükitud Tallinna Raamatutrükikojas

SISUKORD

Eessõna	7
Raivo Aeg	9
Pille Alaver	19
Kalvi Almosen	26
Egert Belitšev	36
Julia Eesalu	45
Oskar Gross	53
Tuuli Härson	62
Meelis Juhandi	71
Kersti Jundas	81
Gero Kartau	89
Indrek Koemets	98
Tarmo Kohv	108
Ivo Kolk	117
Karl Kolla	127
Tarvo Kruup	139
Juhan Kubu	148
Kaido Kõplas	157
Märt Kõrgmaa	167
Raivo Küüt	177
Kalle Laanet	190
Valdo Lust	199
Tarmo Miilits	207

Lydia Minajeva	216
Peeter Moora	224
Erki Nelis	236
Jüri Nurme	249
Elmar Nurmela	255
Marina Paddar	266
Ralf Palo	281
Koit Pikaro	291
Rait Pikaro	300
Maarja Punak.....	310
Katrin Pärn	319
Vilve Raik.....	327
Reimo Raivet	338
Illimar Reinbusch	349
Andres Sinimeri	357
Tõnis Sulu	366
Priit Suve	376
Helmut Sääsk	387
Agur Tehver	399
Raimond Träss.....	408
Rauno Turk	422
Aleks Uibo	431
Marek Unt	439
Raul Vahtra.....	447
Autoritest.....	464

EESSÕNA

Eesti Vabariik loodi 24. veebruaril 1918, aga oma politsei asutati alles 12. novembril 1918, päev pärast Saksa okupatsiooni lõppu. Eesti Vabariik taastati 20. augustil 1991, aga oma politsei taastati juba Nõukogude okupatsiooni lõpus ning teiseks sünnipäevaks sai 1. märts 1991. Taasloodud Eesti politsei on 35 aastaga muutunud tänapäevaseks organisatsiooniks, mis on suutnud oma arengus alati ühiskonnaga sammu pidada ning mõnikord olla ka sammukese eespool. Ühiskonna ootuste tunnetamine ja nendega arvestamine on politsei kõrge usaldusväärsuse üks võtmetegureid.

Politsei ajalugu on oluline osa Eesti riigi ajaloo. Politsei- ja piirivalveameti algatusel ilmus Anu Raudsepa sulest 2023. aastal uurimus „Eesti politsei ajalugu 1991–2022. Sisejulgeoleku kaitsel“, fookusega politsei põhiprobleemidele ja põhiarengutele ajaloolises kontekstis. Sellele raamatule koostasid Ingrid Mühling ja Anu Raudsepp teise osana käesoleva politsei meenutuste kogumiku. Raamat valmis eelkõige tänu PPA peadirektorile Elmar Vaherile (kuni 2023), kes on järjekindlalt sisejulgeoleku valdkonna ajaloo talletamist toetanud. PPA kommunikatsiooni büroost aitasid kogumiku koostajaid intervjuueritavate leidmisel Kaie Konga (juhataja) ja Elis Marii Viltsin ning Reelika Riimand fotode hankimisel.

Raamatu põhieesmärk on avada isikulugude kaudu erinevate politseitöövaldkondade (politseikoolitus, noorsoopolitsei, kriminaalpolitsei, patrull, majanduskuriteod, politseihaldus, kiirreageerimine, läbirääkimine, abipolitsei, kriisireguleerimine, kommunikatsioon, küberkuriteod, laste väärkohtlemine, narkokuritegevus, kaplanitöö jne) tundlikku tausta.

Politseiteenistus toob nii rõõmu ja rahulolu Eesti turvalisemaks muutmisest kui ka pettumist ja läbipõlemist. Mälestused on alati väga isiklikud ja nende jagamine avalikkusega pole kellelegi lihtne samm. Politseiteemade tundlikkuse tõttu ei saagi kõigest kõnelda. Veelgi keerulisem oli leida käesoleva raamatu jaoks väga suurest hulgast praegustest ja endistest politseiametnikest neid, kellel paluda oma elust kõnelda. Iga politseiniku elu ja töö on unikaalne ja pole

kriteeriume, mille järgi keegi on teistest tähtsam. Kindlasti ei piirdu isikute ring, kelle meenutused väärivad jagamist, nendega, kes raamatu kaante vahele mahtusid.

Anu Raudsepa intervjuueeritavad olid: Kalvi Almosen, Egert Belitšev, Kersti Jundas, Gero Kartau, Karl Kolla, Juhan Kubu, Märt Kõrgmaa, Peeter Moora, Erki Nelis, Jüri Nurme, Marina Paddar, Ralf Palo, Koit Pikaro, Rait Pikaro, Reimo Raivet, Priit Suve, Helmut Säask, Agur Tehver, Raimond Träss, Rauno Turk, Aleks Uibo, Raul Vahtra.

Ingrid Mühlingu intervjuueeritavad olid: Raivo Aeg, Pille Alaver, Julia Eesalu, Oskar Gross, Tuuli Härson, Meelis Juhandi, Kalle Laanet, Indrek Koemets, Tarmo Kohv, Ivo Kolk, Tarvo Kruup, Kaido Kõplas, Raivo Küüt, Valdo Lust, Tarmo Miilits, Lydia Minajeva, Maarja Punak, Katrin Pärn, Vilve Raik, Illimar Reinbusch, Andres Sinimeri, Tõnis Sulu, Marek Unt.

Tuleb tunnustada politseinikke, kes jagasid lisaks sündmuste meenutamisele oma mõtteid politsei, tema ülesannete ja organisatsiooni arengust kogu taasiseseisvunud Eesti ajaloo jooksul. On tähelepanuväärne, et politseinike poolt märgilisteks peetud sündmuste ritta ei mahtunud pelgalt töövõidud ja edulood, vaid ka otsused, millega politsei rakendas kogu oma jõu sisemiseks puhastustööks ning kui palju energiat ja parimate spetsialistide tarkust rakedati algusest peale politseihariduse üles ehitamisse. Lähiminevikku käsitlevate intervjuude puhul on hea meeles pidada, et valdav osa intervjuusid sai läbi viidud aastatel 2023–2024.

Väga paljude politseinike lood ootavad aga veel jäädvustamist kas trükituna või ka käsikirjaliselt. Ühe järgmise sammu sel teel on astunud 2024. aastal loodud Sisekaitsemuuseum MTÜ (eesotsas politseinik Rauno Turk), mis alustas Tartuga seotud Eesti iseseisvuse taastamise ja alguse aastate politseinike meenutuste jäädvustamisega. Loodame, et käesolev politsei meenutuste raamat innustab politseinikke endid mälestusi kirja panema. Politseinike kogemused ja nõuanded aitavad Eesti vabadust kaitsta.

Peame meeles politsei- ja piirivalveameti peadirektor Egert Belitševi sõnu: „Tänaseks oleme jõudnud riigina ikkagi müstilise tee maha kõndida alates 1990. aastatest ja kuhu me jõudnud oleme! See ei tähenda aga, et me võime siseturvalisuse jätta unarusse. Me peame sellesse panustama sama palju kui riigikaitse. Kui me jätame siseturvalisuse unarusse, siis võibolla ühel hetkel meil ei ole enam kaitsetahet, meil ei ole neid inimesi, kes tahaksid seda riiki kaitsta ja meil ei ole tugevat riiki, keda vastasel on keeruline rünnata.“

RAIVO AEG

(1962)

Raivo Aeg lõpetas 1985. aastal Tallinna Polütehnilise Instituudi masinaehituse erialal ning töötas seejärel Paide masinatehases. 1987–1988 õppis ta NSV Liidu siseministeeriumi kõrgematel kursustel Kiievis ning asus siis tööle Saaremaa miilitsasse. 1994. aastal sai temast Saare politseiprefektuuri aseprefekt ning 1996. aastal Rapla prefekt. Aastatel 1999–2003 oli ta politseiameti korrakaitseosakonna politseidirektor ning seejärel politseiameti peadirektori asetäitja julgestuspolitseis. 2005–2008 oli Raivo Aeg politseipeadirektor ning 2008–2013 kaitsepolitseiameti peadirektor. 2015. aastal astus Raivo Aeg Isamaa ja Res Publica Liitu, oli 2015–2019 XIII Riigikogu liige ning 2019–2021 justiitsminister. Teda on autasustatud Kotkaristi II klassi teenetemärgiga, Prantsusmaa auleegioni ordeniga, Leedu Vabariigi julgeolekuteenistuse I klassi teeneteristi, Läti Vabariigi kaitsepolitsei kuldmärgiga, Eesti politsei ja kaitsepolitsei teenetelistidega.

Teie esimene haridus on Tallinna Polütehnilisest Instituudist masinaehitusinsener, kuidas sündis otsus asuda tööle miilitsasse ning hiljem politseisse?

Elu on juhustes kinni – ülikooli ajal tegin aktiivselt malevat ning olin neli suve Roosna-Allikul, kus tuli suhelda tollase Paide rajooni komsomolikomiteega. Kui Paide masinatehasesse tööle läksin, kohtusin tolleaegse komsomolijuhiga, kes oli siis juba tööl siseministeeriumis ning kes pakkus mulle Saaremaa miilitsas tööd. Mul oli Saaremaale tagasimineku soov sel hetkel väga tugev, võtsin pakkumise vastu ning veetsin järgmised pool aastat Kiievis Nõukogude Liidu Siseministeeriumi Akadeemia kiirkursusel, mis oli mõeldud neile, kel kõrgharidus olemas.

1988. aasta kevadel asusin tööle Saaremaal miilitsas. Nõukogude Liidu lagunemise lõpuperioodil oli miilits muutunud üsna tavaliseks korrakaitseorganiks, pidas korda ja lahendas kuritegusid, kuigi uurimismeetodid polnud ehk päris samad, mis tänapäeva politseis, ja muidugi positsioon ühiskonnas ei olnud võrreldav tänase politsei omaga.

Saaremaa kuritegevus pole kunagi olnud kolossaalne – jalgratta- ja suvilavargused, suvisel turismiperioodil avaliku korra rikkumised. Probleemid olid samad nii miilitsa kui ka politsei ajal, võrreldes Tallinnaga oli elu rahulik. 1990-ndate olukord Tallinnas ja mujal mandril oli oluliselt teistsugune – organiseeritud kuritegevus, nende omavahelised arveteklaarimised, kogu nn metsik kapitalism, mis Saaremaal kanda ei kinnitanud.

Politsei sünniperioodi olingi Saaremaal – seal töötasid eestlased, üksikud muust rahvusest inimesed olid eesti kogukonnas üles kasvanud ja kui neil hinges ka kõhklusi oli, siis välja nad seda ei näidanud. Ma ei mäleta kedagi, kes oleks töölt lahkunud sellepärast, et miilitsast sai politsei.

Politsei sünniraskused olid samad igal pool: tohutu ressursipuudus, iga-suguse varustuse – vormiriietuse, tehnika, bensiini – vähesus. Eriti naljakas oli vormiriietuse pool, millest osa tuli välismaalt erinevate partiidenä. Ka Eestis ömmeldud vormidel olid kangad erinevad ning riviülevaatusel, mida sel ajal veel aktiivselt tehti, olid erinevad värvid selgelt näha. Bensiini jagati algul patrullautole 20 liitrit päevas. Kui patrull hommikul alustas, anti talle esimese asjana pihku bensiinitalong.

Kui tahtsime kiirusemõõtjat osta, käisime mööda vallavalitsusi kiirusemõõtja jaoks raha küsimas. Mingil hetkel lõpetasime selle teadlikult ära, sest osa vallavanemaid hakkas meid pidama „oma politseiks“, arvates, et vallavanema soovil võiks politsei panustada eeskätt tema seatud prioriteetide kohaselt.

1996. aastal määrati mind tööle Raplasse politseiprefektiks. Sealne kuritegelik olukord oli hoopis teistsugune. Seal oli kolm probleemsemat keskust, kus tegutsesid kohalikud kambad – Kehtna, Järvakandi ja Kohila. Need tegelesid peamiselt lollustega ning saatsid korda rohkem ja vähem tõsisemaid tegusid, sh raskeid isikuvastaseid kuritegusid.

Rapla elu ja samuti õiguskorda mõjutas Tallinna lähedus, kuritegevust oli seal mõnevõrra rohkem kui mõneski kaugemas piirkonnas. Suur väljakutse oli inimeste tööle motiveerimine. Kui Saaremaal oli algusaastatel palju õhinapõhist tegevust, siis selleks ajaks oli õhin hakanud muutuma – ületunde tuli hakata tasustama ning vabatahtlikult enam pingutada ei tahetud. Sel ajal tehti veel prefektuuride vahelist võistlust ning esimesed kolm kohta said rahalise preemia. Ükskord õnnestus ka meil preemia kätte saada, see rõõmustas paljusid.

Nii Saaremaal, Raplas kui ka hiljem kaitsepolitseis oli minu üheks prioriteediks töötingimused – Raplas oli prefektuuri peamaja endises KEK-i kontoris, kus peale ehituse valmimist polnud mingit remonti tehtud. Tuli hakata ressursse

otsima, et saaks remondi ära teha. Sel ajal tehtud remont püsib Rapla politseijaoskonnas tänaseni – politseinikud said toetava töökeskkonna, samuti ehitati korralik arestimaja. Sama oluline kui töötingimused, oli ka töötasu – kui politseinikul palgapäevani raha ei jätku ja kõht on tühi, siis ei aita ka kuldpuuris töötamine. Inimesed olid nende sammudega rahul.

Olete olnud politseis erinevates juhirollides. Milliste väljakutsetega tuli eri valdkondade juhtimisel rinda pista?

Mul on läbi aegade olnud erinevate üksuste juhiroll, menetlusi olen ma ise läbi viinud vähe. Kõige enam olin töö detailidega kursis siis, kui olin politseiameti korrakaitseosakonna direktor, aga ka siis oli see eeskätt seadusandluse tasandil.

Korrakaitseosakonna töö tähendas kogu n-ö vormis politsei töö juhtimist. Sel ajal oli veel väga palju eraldatust – liikluspolitsei, noorsoopolitsei, patrullpolitsei, piirkonnakonstaablid. Neist valdkondadest pidi olema suur pilt, mida tuli analüüsida. Kui politsei alustas, oli suur osa meie inimesi miilitsast üle tulnud, sisulise töö kogemus oli neil olemas, kuid väga palju oli vaja muuta suhtumist ja mentaliteeti. 1990-ndate lõpus hakati rohkem liikuma kogukondliku politsei suunas – avatumaks ja suhtlevamaks. Väga oluliseks muutus kommunikatsioon – nii avalikkuse kui ka vahetult inimestega suhtlemine.

1990-ndate lõpus, 2000-ndate alguses hakkasime rohkem tähelepanu pöörama kuriteoennetusele. Justiitsministeeriumi juurde moodustati Kuriteoennetuse nõukogu, kuhu kuulusid kõigi asjaomaste ametkondade esindajad. Kuni selle ajani oli valdav arusaam, et kui kuritegu on toime pandud, tuleb pätt kinni püüda, vangi panna ja sellega on probleem lahendatud. Ennetus seevastu hakkas tähelepanu pöörama seaduskuulekust toetava keskkonna loomisele. Selles vallas saime ka palju väliskoolitust – kuidas linna valgustus või teedevõrgu ehitus mõjutavad kuritegevust, või kuidas hõivata noori, et nad panustaksid oma energia õigesse kohta. Need täna elementaarsed asjad tähendasid siis tervet mõttemaailma muutust.

Korrakaitse valdkonnas oli meil ka aktiivne rahvusvaheline suhtlus. Minu vedada oli kogukonna koostööprojekt Hollandi politseiga, see kestis mitu aastat ja hõlmas mitut prefektuuri. Selle projekti tulemusel sai Eestis alguse naabrivalve, mille vedas initsiatiivikalt käima Tarmo Vaik. Piirkonnakonstaablid muutusid kogukonnapolitseinikeks, kelle esmaseks ülesandeks sai pöörata tähelepanu ennetusele ning kogukonnaga suhtlemisele.

Oma koostööprojektid olid ka kriminaalpolitseil ja korrakaitsepolitseil. Sel ajal oli käimas Schengeniga liitumine ning Põhjamaad jagasid omavahel Baltimaade toetamise ära. Eestit hakkas toetama Soome ning korrakaitse vallas läks see väga hästi käima. See hõlmas liiklusjärelvalvet, märulipolitseid, koerte teenistust, samuti mootorratturite koolitust ning autosõidukoolitust.

Soomlastel oli koolituskeskus, kuhu nad algul viisid juhid ja ülemused, et saada projektile toetus, ning seejärel instruktorid, kes hakkasid teisi koolitama.

Liiklusjärelvalves hakkasime tegema operatsioone, mida keegi polnud enne näinud ega kuulnud: „Kõik puhuvad“ ning raskeveokite kaalumised. Viimaste puhul oli oluline teadvustada, milline ohuallikas tehniliselt mittekorras raskeveok võib üldse olla. Meie suur toetaja operatiivtasandil oli tollane Soome „liikkuva poliisi“ juht Olavi Lempinen, kes oli ka suur Eesti fänn ning teab muuhulgas Eesti sõjaajaloost rohkem kui enamik eestlasi. Aga loomulikult, ilma Soome politsei juhtkonna ja poliitilise toeta ei oleks saanud toimuda midagi.

Koerte kasutamine käis algul samuti Nõukogude-aegsel meetodil. Kalmistu teel oli koertekasvatus, kui oli vaja koeraga patrulli minna, võttis koerajuht koera, käis ära ja viis koera tagasi. Tänapäevase arusaama kohaselt moodustavad koerajuht ja koer perekonna, koer elab koerajuhi kodus. Kui varasemal ajal olid koerad väga spetsialiseerunud – jäljekoer, narkokoer –, siis nüüd hakati õpetama ka nii-öelda kombikoeri. Seda kõike õppisime oma Soome kolleegidelt.

Väga oluline asi, mis tol ajal käima lükati, oli märulipolitsei, mis esmakordselt õigustas end 2007. aasta aprillirahutuste ajal.

2004. aasta politseireform tõi neli prefektuuri, muutus ka politseiameti struktuur – kui varem olid korrakaitseosakond ja kriminaalosakond eraldi, siis nüüd liikus kriminaalosakond keskkriminaalpolitseisse ning korrakaitseosakond ühendati julgestuspolitseiga. Minust sai julgestuspolitsei juht ning olime koos keskkriminaalpolitsei juhiga peadirektori asetäitjad oma valdkonnas. Julgestuspolitsei alla liikusid ka koertekasvatus, märulipolitsei ning üleriigiline liiklusjärelvalve üksus.

Nelja prefektuuri loomisega toimus prefektide seas teatav hoiakute muutus – algul tundsid prefektuurid end kui neli vürstiriiki. Tsentraalsed juhtimisotsused olid vastumeelsed ja neisse suhtuti tihti kui segavasse faktorisse. Näiteks julgestuspolitsei liiklusjärelvalveüksus ei olnud alati sugugi teretulnud, kuna üleriigilise ametkonnana tuli ta nende valitsemisalasse oma kontrollle tegema. Samas oli vajalik, et seda teeks üleriigiline üksus, kuna kohalikel oli oma piirkonna inimeste suhtes teinekord raske printsiipiaalseid otsuseid vastu võtta, võõras tegi selle ilma probleemideta ära. Samuti oli sellel üksusel mõnevõrra parem tehniline varustus kasutada.

Väga oluline oli, et saime julgestuspolitseiga Eesti Moskva saatkonna valve mehitatud – varem olid seal kohalikud Vene tööturult palgatud valvurid. Suursaadik oli tol ajal Karin Jaani, kes leidis, et kohalikud valvurid tegelevad ainult saatkonna asjadest FSB-le ette kandmisega, ning võttis endale initsiatiivi need välja vahetada. See on ainuke suursaatkond välisriigis, mida valvab meie politsei ning teeb seda tänase päevani. See oli väga vajalik samm, sest saatkonna siseelu jäi sellest ajast alates saatkonda, aprillisündmuste ajal kaitsesid politseinikud ka suursaadik Marina Kaljuranda.

Teie julgestuspolitsei juhi ja hilisema peadirektori perioodi jäid mitmed politsei jaoks väljakutserikkad sündmused: Lihula samba teisaldamine, politseinike altkäemaksu protsess, pronksiöö. Kuidas hindate politsei toimetulekut ja mõju edasisele arengule?

Lihula samba teisaldamine oli poliitiline teema. Politsei abi oli vaja, sest kogu protsess oli käpardlik – päästeamet sai ülesandeks leida kraana ja auto, kuid samba auto peale saamine oli probleemne ning kommunikatsioon ja selgitamine kohalikele inimestele oli pea olematu. Viimane oli niikuinii väga raske, kuna samba püstitaja ja vallavanem Tiit Madisson oli kohalik autoriteet, kes kihutas inimesi üles, ning polnud kindel, kas selgitaminegi oleks tulemust andnud.

Tagantjärele mõeldes pole selge, kas kogu aktsiooni oleks vaja olnud, aga tollases olukorras, arvestades ka välissaatkondade ja teiste partnerite reaktsioone, leidis valitsus, et see on vajalik. Kui me täna punamonumente maha võtame ja nende väärtuse üle arutame, siis selles võtmes oleks mälestussamba teisaldamine üle pingutatud, kuna see oli püstitatud ikkagi langenud eesti meestele. Politsei ajaloos oli see seik kindlasti negatiivne ja mõjus halvasti kõigi osapoolte renomeele.

Minu peadirektoriks saades oli esimese asjana realiseerumas mahukas liikluspolitseinike altkäemaksu protsess. See oli organisatsioonile suur väljakutse – tuli resoluutselt tegutseda, et altkäemaksuga seotud isikud saaks politseist minema. Korruptsiooni taunimine sai primaarseks – politseis töötades ei saa olla samal ajal politseinik ja pätt. Oluline oli, et kellelgi ei tekiks mõtetki politseile altkäemaksu pakkuda. Kui kuulsime lätlaste muret, et enam ei saa meil liikluspolitseile altkäemaksu anda, kuna kohe võetakse kinni ja alustatakse menetlust, saime aru, et olime õigesti tegutsenud. See oli politsei jaoks oluline muutus ning mõjutas positiivselt ka politsei usaldusväärsust.

Järgmine suur väljakutse oli 2007. aasta 26.–29. aprilli sündmused ehk niinimetatud pronksiöö. Vastuseis Tõnismäe pronkssõduri kuju teisaldamisele oli teada nii politsei enda kui ka kaitsepolitsei allikatest. Kuid seda, et linnas lõhkumiseks läheb, prognoosidest välja ei tulnud. Protsess ise vindus pikka aega – pronkssõduri juures toimusid igal aastal 9. mail vene sõjaveteranide üritused. Mida aeg edasi, seda vastumeelsemaks need muutusid Eesti kogukonnale ja eeskätt meie käremeelsematele rahvuslastele. Vast tuntumad nendest on konfliktid, milles osalesid rahvuslased Liim ja Böhm. Kui nad läksid sinna sini-must-valgete lippude ja okastraadist pärjaga, mida soovisid pronkssõdurile kaela riputada, ajas see venelastel harja punaseks. Sinna aega jääb ka intsident, kus olukord muutus neile juba füüsiliselt ohtlikuks ja nagu eelnevalt oli kokku lepitud, aitasid politseinikud rahvuslased rahvahulgast välja, et nad venelaste käest kere peale ei saaks. Nüüd võttis üks politseinik nende käest

Eesti lipu ja pani autosse, mitte ei lasknud seda teha lipukandjal endal – rahvuslaste osalemine oli tegelikult kontrollitud, neile oli öeldud, et kui olukord läheb ohtlikuks, aidatakse nad minema. Seda pidime peaminister Andrus Ansipile ja avalikkusele siis korduvalt selgitama.

Enne pronksiööd oli aasta läbi pronkssõduri juures politseivalve, et ära hoida igasuguseid provokatsioone. Näiteks oli kuju mitmel korral punase värviga üle kallatud. Kuna kuju asus linna maal, siis oli pikk vaidlus, kas sellega peaks tegelema riik või Tallinna linn. Linnapea Savisaar ei julgenud ega tahtnud midagi teha, sest tal oli venelaste hääli vaja. Lõpuks otsustas valitsus, et Tõnismäele maetud langenute säilmed tuleb viia kalmistule, mis on surnutele ainuõige koht. Väljakaevamiste otsus tuli vahetult enne 9. maid, see ajas venelased tigidaks, oma roll oli selles ka Vene saatkonnal. Selleks, et väljakaevamisi ümbritsevat aeda pikali ei lükataks ja telki maha ei rebitaks, tuli panna selle ümber politseinikest perimeeter. Algul agressiivsust ei olnud, kuid siis hakkasid ninamehed rahvahulka üles kütma – algul vähem intensiivselt, siis rohkem ja rohkem, kuni rahvas hakkas politsei rivile peale tungima. Siis tuli anda korraldus rahvas sealt minema saada. Tuli kasutusele võtta ka erinevaid politsei erivahendeid ja rahvamass hakkas liikuma, aga kui mass jõudis Tõnismäelt alla, läks kaupluste ja linna rüüstamiseks.

Ressursi mobiliseerimine üle Eesti Tallinnasse oli väljakutse – logistika, varustus, majutus, toitlustus, joogivesi. Protsess käis mitu päeva järjest. Varustusest tuli puudu ning pöördusime oma välismaa partnerite poole. Läti veekahur tuli Eestisse nii, et helistasin Läti politsei peadirektorile, kes oli sel hetkel Riist väljas valitsuse istungil. Ütles, et oota üks moment, küsis ka valitsuse liikmetelt heakskiidu ning hetkega pandi veekahur koos meeskonnaga Eesti poole tee. Viimased tulid nii kiiresti, et kui Eestisse jõudsid, polnud neil hambaharjagi kaasas. See oli positiivne kogemus, mis näitas kiiret reageeringut, naabrite abivalmidust ja suhete olulisust. Üht-teist tuli Põhjamaadest ka, aga see oli pigem sümboolne. Asju, millest tõsiselt puudust tundsim – näiteks pürotehnilised vahendid –, ei tahtnud keegi anda.

Samad protsessid hakkasid peale ka mujal Eestis, eeskätt Ida-Virumaal. Kalev Prillop oli tollal Ida prefekt. Kuna prefektuuride politseiametnikud olid suures osas saadetud appi Tallinna, siis kaasas ta Kaitseliidu, mis oli kohalike venemeelsete jaoks kõva sõna, sest Kaitseliitu kardeti.

Elanikkonna seas tekkis tohutu tahe avaliku korra tagamisel kaasa lüüa. Sisekaitseakadeemias pandi kiiruga kokku lühikoolitus, mille kaitseliitlased ja värsked abipolitseinikud läbisid, et politseid toetada.

Pronksiöö sattus aega, mil politseis oli tekkinud teatav melanhoolia. Oli majanduskasv, inimesed lahkusid politseist lihtehitustöödele Soome, Norra ja mujale. Erasektoris palgad tõusid hooga, kuid avalik sektor ei tulnud järgi. Organisatsiooni sees oli tekkinud teatav tagasilöökk ja tunne, et meid ei väärtustata.

Valitsuse pressikonverents pronksiöö sündmuste järel 27.04.2007.

Pildil: Andrus Ansip, Raivo Aeg, Jüri Pihl. Foto: Rauno Volmar, Delfi Meedia.

Rahvusarhiiv.

Pronksiöö mobiliseeris politseid tegutsema ühe eesmärgi nimel, prefektuuridest tulid politseinikud Tallinna toetama, politsei ühtsustunnet tugevdas see olulisel määral.

Mille järgi olete valinud võtmealluvaid ning mida peate juhtide valikul ja edutamisel oluliseks?

Tänapäeval on moodne teha konkursse ja on kõrgemate ametnike valikukomisjon. Inimeste tausta ja ajalugu see kindlasti näitab, kandidaate ennast siiski vähem. Mina määrasin inimesi kohtadele oma tõekspidamiste ja inimese usaldusväärsuse järgi, kaalusin, kas kandidaat veab ametis välja ja on usaldusväärne. Minu jaoks on olnud oluline, et inimesega saab kohe koostööd hakata tegema, ei pea teda tundma õppima ja talle saab kohe ülesandeid usaldada. On inimesi, kes on head spetsialistid, kuid kelles ei ole juhimaterjali, sest tahavad ise kõigis tegevustes sees olla, kuid juht peab organisatsiooni tööle panema, suutma inimesed enda taha joondada. Politseis on piisavalt neid, kelle seast

valida, suures organisatsioonis tulevad talendid kiiresti välja. Iseasi, kas inimesed tahavad seda, mida pakutakse, sest ülendused võivad tähendada ka elukohavahetust ja muid ebamugavusi.

Mingil ajal hakkas politseikooli ka rohkem naisi tulema. Tippjuhtide kohtadele naised nii aktiivselt ei kandideeri kui mehed – üksikuid on, aga mitte massiliselt. Ma ise töin organisatsiooni tippjuhiks Krista Aasa, kes töötas sel ajal riigikontrollis. Veensin teda, et kriminaalpolitseid juhtida on palju atraktiivsem kui riigikontrollis töötada. Kriminaalpolitseis, kus oli valdavalt väga mehine seltskond, oli algul imestamist, kuid ta sai suurepäraselt hakkama, sest tema juriidilised teadmised on ülimalt põhjalikud. Hilisemalt on ta olnud peadirektori asetäitja ja ka peadirektori kandidaat.

Ma ei ole kunagi arvanud, et kõik inimesed peaksid organisatsiooni seest välja kasvama. Hiljem, kui olin kaitsepolitseis, töin oma asetäitjaks Eerik Heldna keskkriminaalpolitseist, see tekitas alguses veidi ärevust.

Ma ise läksin kaitsepolitseisse samuti organisatsioonist väljastpoolt ja ka siis oli mõnevõrra vaatamist, et mis mehega on tegemist. Arvan, et siseminister Jüri Pihl tegi mulle ettepaneku asuda kaitsepolitsei peadirektoriks tänu pronksiöö sündmuste suhteliselt edukale juhtimisele. Jüri Pihl oli endine kaitsepolitsei peadirektor, kellega olin elus enne pronksiööd paar korda kohtunud, aga nende sündmuste ajal oli suhtlus ja koostöö väga tihe.

Pronksiöö ajal oli Pihl tihti politseiametis, hoidis end asjadega kursis, et valitsuse istungil õiget infot edastada. Kaitseväge juhataja oli tollal Ants Laaneots, kes kaalus ka kaitseväelaste tänavatele toomist, kuid Pihl hoidis teda tagasi. Seda sammu oleks olnud suhteliselt võimatu selgitada, kui rahuajal tuuakse kaitseväelased avalikku korda tagama.

Pihl tahtis olla asjadega kursis – ajal, kui olin politsei peadirektor, oli tal lisaks iganädalasele nõupidamisele kõigi valitsemisala peadirektoritega eraldi igahommikune kohtumise formaat Aldis Alusega ja minuga.

Kaitsepolitsei peadirektorina teenisin ära oma ametiaja – viis aastat. Mind veendi ka kauemaks jääma, kuid leidsin, et aeg on lasta uutel inimestel juhtida. Ma ei ole kunagi toetanud tippjuhtide „viis pluss viis“ ametiaega – esimese jooksul teeb juht need asjad ära, mida ta saavutada tahtis ning teine periood läheb inertsist. Seetõttu meeldivad mulle kuue-seitsme aasta pikkused ühekordsed ametiajad rohkem – ei ole põhjust üle mõelda, kuidas teist ametiaega välja teenida.

Mida peate enda olulisimateks töövõitudeks ning mille eest olete juhina seisnud?

Politsei peadirektorina oli minu jaoks oluline väljakutse suur politseinike palga ja elatustaseme lõhe ka avalikus sektoris, rääkimata erasektorist. Eesmärk oli

saada politsei palgad sellisele tasemele, et inimesed laiali ei jookseks. Sel ajal oli politsei palgafondi suurus 600–700 miljoni krooni vahel. Suunasime suure osa kommunikatsioonist suhtlusele poliitikutega, kes teevad eelarvet puudutavaid otsuseid. Siseminister Kalle Laanetiga leppisime kokku, et politseiamet võib fraktsioonide ja erakondadega otse suhelda, mis muidu oli taunitav. Korraldasime kõigi fraktsioonidega kohtumisi, valmistasime ette esitlused ja programmid, kutsusime nad politseiametisse, et oma vajadustest ja probleemidest rääkida. Selleks ajaks, kui ma 2008. aastal kaitsepolitseisse läksin, oli politsei palgafond sisuliselt kahekordistunud – tükiks ajaks oli töörahu tagatud, palgad tõusid, inimesed olid rahul. Seda võin küll oma meeskonna töövõiduks lugeda – nii politseiameti inimesed, kommunikatsioon kui ka inimesed prefektuuridest tegid aktiivselt ühise eesmärgi nimel selgitustööd. Loodetavasti tegi see lihtsamaks ka siseministril valitsuses eelarveläbirääkimistel osalemise.

Alustasime selliste protsessidega nagu politsei visiooni ja missiooni arutelud ja nende sõnastamine. Kuna vahetult olid toimunud suured muudatused – nelja prefektuuri moodustamine, mitmed struktuurimuutused, inimeste liikumine –, siis kohe alguses lubasin, et mingi aeg peab olema töörahu ja olukorraga kohanemine, ning uusi reforme lähiajal ei toimu.

Kaitsepolitseis olid oluliseks teemaks spioonid – Hermann Simmi võtsin üle Aldis Aluselt, see protsess oli siis juba lõpukorral, hiljem lisandusid Veltman ja Dressen. Teine pool oli pättide organisatsioonist välja ajamine – Indrek Pöder mängis oma kaitsepolitsei töötõendiga, pettis raha välja ja oli pättide maailmas korrumpeerunud politseinik. Ka lõuna prefekti Aivar Otsalt korruptsiooniskandaal* ja süüdi mõistmine toimus ajal, mil olin kaitsepolitseis – kõrge ametnik hakkas end „ristiisaks“ pidama ning lõi oma kliki, kellega koos pani kuritegusid toime. Vähe puudus, et ta oleks ka organiseeritud kuritegevuse eest süüdi mõistetud. Paljud tema ebaseaduslikud tegevused – näiteks salaküttimine – olid arusaamatud. Lõuna prefektiks oleku ajal lõi talle nii-öelda võim pähe. See oli samuti üks märgilisi sündmusi, mis muutis terve politsei mõtteviisi – prefektuuri sees oli kindlasti päris palju teadmist tema tegude kohta, kuid üksjagu pigistati silma kinni.

Usun, et juhi jaoks on kõige olulisem hoida organisatsioon töölainel. Juht ei tööta kõigi inimestega, vaid oma lähimeeskonnaga ja asetäitjatega. On viga, kui tippjuht püüab juhtides keskastmejuhtidest mööda minna. Pean inimeste motiveerituna hoidmisel oluliseks ka materiaalset poolt – töötingimusi ja -tasu. Nii Saaremaal, Raplas kui ka kaitsepolitseis alustasin esimese asjana maja

* Aivar Otsalt oli aastatel 2004–2009 Lõuna prefekt ning lühikest aega Ida prefekt. Lõuna prefektina pani ta koos alluvatega toime rea kuritegusid ning mõisteti 2009. aastal süüdi omastamises, ebaseaduslikule jälitustegevusele kihutamises, loodusliku loomastiku kahjustamisele kaasa aitamises, tulirelva ja helisummuti, lõhkeseadeldise ja tsiviilikäibes keelatud tulirelva olulise osa ebaseaduslikus käitlemises.

renoveerimisega. Kapos sai vanale majale esialgu ehitatud juurde pööningukorrus ning alustasime planeerimisprotsessiga, mille tulemusel on täna kaitsepolitseil uus maja.

Minu jaoks on politseis töötades olnud läbiv teema tööstiili ja mentaliteetide muutus. Kui 2000-ndate alguses hakati mõõtma riigi institutsioonide usaldusväärtust, oli politsei oma alguses väga madal, umbes paarikümne protsendi piirima. See näitas organisatsiooni tegelikku positsiooni ühiskonnas ning motiveeris politseijuhtide usaldusväärsust parandama – kogukonnale lähemana, olema inimlikum ja sõbralikum, politsei tööd rohkem avalikustama ja sellest rääkima. Kui politsei hakkas usaldusväärsusega tegelema, tõusis see väga kiiresti üle 80%, kus on tänase päevani.